

NORGES HØYESTERETT

Den 10. august 2018 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Noer, Falch og Berglund i

HR-2018-1515-U, (sak nr. 18-106934STR-HRET), straffesak, overføring:

A (advokat Alexander Behrang Mardazad)

mot

Påtalemyndigheten (politiadvokat Wigdis Hjalmarsen)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder videre anke over avgjørelse om ikke å overføre straffesak til en annen domstol etter domstoloven § 38.
- (2) A og to andre personer ble 20. april 2018 tiltalt for innførsel av narkotika, jf. straffeloven § 232 første ledd, jf. § 231 første ledd jf. § 15. Strafferammen for overtredelsene er fengsel i 10 år, og det er opplyst at forventet straff dersom A dømmes etter tiltalen, vil være fengsel i 3-4 år.
- (3) Alle de tre siktede ble pågrepet 13. november 2017 og varetektsfengslet ved Glåmdal tingretts kjennelse 15. november 2017. De har sittet varetektsfengslet siden da.
- (4) Påtalemyndigheten ba i brev til Glåmdal tingrett 27. april 2018 om berømmelse av hovedforhandling. Etter at politiet hadde sendt inn utfyllende bevisoppgave 18. mai 2018, underrettet tingretten i brev 28. mai 2018 påtalemyndigheten og forsvarerne om at hovedforhandling var berammet over fire dager fra 26. november 2018.
- (5) A krevde 21. juni 2018 overføring av saken til en annen tingrett, jf. domstoloven § 38. Det ble vist til at en liggetid på over syv måneder fra tiltale til hovedforhandling stred mot tiltaltes krav på rettergang innen rimelig tid.
- (6) Glåmdal tingrett avsto begjæringen 28. juni 2018.
- (7) A ba om omgjøring av beslutningen, subsidiært anket han den til lagmannsretten. Glåmdal tingrett avsto kravet i brev 2. juli 2018 og opplyste i den forbindelse at tingretten hadde tatt kontakt med nabodomstolen for å undersøke mulig overflytting av saken:

"Retten har i dag per telefon vært i kontakt med Hedemarken tingrett. De kunne kanskje klare å behandle saken en til to måneder før Glåmdal tingrett, men kalenderen til dommerne var relativt fulle før høsten. Dette må i så fall passe med alle aktørene i saken.

Retten er ikke kjent med andre domstoler i nærheten som kan beramme særlig raskere. Det er som kjent stort arbeidspress på Norges domstoler."

(8) Eidsivating lagmannsrett avsa 5. juli 2018 kjennelse med denne slutningen:

"Anken forkastes."

(9) A har anket til Høyesterett og anført at lagmannsretten har begått en lovanvendelsesfeil. Det gjøres gjeldende at det i denne saken er "påkrevd" etter domstoloven § 38 å overføre saken til en annen tingrett fordi den lange saksbehandlingstiden vil stride mot straffeprosessloven § 275 andre ledd bokstav b og EMK artiklene 5 nr. 3 og 6 nr. 1. Det er også vist til uttalelser i HR-2018-1362-U.

(10) *Påtalemyndigheten* har anført at lagmannsretten ikke har begått noen lovanvendelsesfeil og at den helhetsvurderingen lagmannsretten har foretatt av vilkårene i domstoloven § 38, er riktig.

(11) *Høyesteretts ankeutvalg* viser til at anken gjelder en kjennelse som forkaster anke over en beslutning om ikke å overføre en sak til en annen domstol etter domstoloven § 38.

(12) *Ankeutvalgets flertall* – dommerne Noer og Berglund – har kommet til at anken må forkastes.

(13) Domstoloven § 38 første punktum slår fast at en domstol kan overføre en sak til sideordnet domstol når særlige grunner gjør det påkrevd eller hensiktsmessig. Første og siste punktum i bestemmelsen lyder slik:

"Den domstol som en sak er brakt inn for, kan etter søknad fra en part eller av eget tiltak beslutte at saken skal overføres til en annen domstol av samme orden, når særlige grunner gjør det påkrevd eller hensiktsmessig. ... Beslutninger etter denne paragraf kan ikke angripes."

(14) Bestemmelsen gir den domstolen som har saken, en vid kompetanse til å avgjøre spørsmålet om overføring skal skje eller ikke. Det følger blant annet av formuleringen om at domstolen *kan* beslutte overføring når det er påkrevd eller hensiktsmessig.

(15) Beslutninger fattet i medhold av bestemmelsen kan i utgangspunktet ikke påankes, jf. siste punktum. Dette har trolig sin bakgrunn i bestemmelsens forhistorie. Tidligere var det Høyesterett som hadde enekompetanse til å avgjøre spørsmål om overføring av saker til annen domstol. En slik beslutning kunne naturlig nok ikke påankes. På initiativ fra Høyesterett ble bestemmelsen endret slik at ting- og lagmannsrettene selv skulle ta avgjørelsen. Men det var ikke meningen med dette å gjøre materielle endringer for overprøvingskompetansens del. Høyesterett foreslo derfor at beslutningene ikke skulle kunne angripes, jf. Ot.prp. nr. 77 (1992–1993) kapittel 8.3.

(16) Høyesterett har imidlertid lagt til grunn at den ved anke kan prøve lovanvendelsen og saksbehandlingen av beslutninger etter § 38, jf. Rt-2001-69 og HR-2014-2515-U. Intensiteten i prøvingen må likevel gjenspeile at utgangspunktet her er at beslutningene ikke kan påankes, jf. Rt-2006-945 avsnitt 7 og 8.

(17) Bestemmelsen må for øvrig ses i sammenheng med domstoloven § 119 første ledd, jf. også § 120 første og andre ledd, som gir overordnet domstol kompetanse til å beslutte overføring

av en sak til annen domstol ved inhabilitet. Muligheten for å angripe avgjørelsene ved anke er også her begrenset, jf. siste punktum i § 119 første ledd og andre ledd i § 120, jf. nærmere Ot.prp. nr. 77 (1992–1993) kapittel 8.4 og Bøhn, Domstolloven 2. utgave side 505-506.

- (18) Bakgrunnen for at A ba om overføring av saken til annen domstol, var at han ønsket en raskere avgjørelse av straffesaken og redusert tid i varetekt.
- (19) Når tiltalte sitter i varetekt, skal hovedforhandling i saken være igangsatt senest seks uker etter at saken kom inn til tingretten hvis ikke "særlige forhold er til hinder", jf. straffeprosessloven § 275 andre ledd bokstav b. Formålet med fristreglene er "at aktørene i straffesakskjeden skal prioritere de nevnte sakene slik at hovedforhandling kan avholdes særlig raskt", se Ot.prp. nr. 66 (2001–2002) side 137.
- (20) I dette tilfellet har Glåmdal tingrett berammet hovedforhandlingen til syv måneder etter at tiltalene ble oversendt tingretten, og seks måneder etter at utfyllende bevisoppgave kom inn.
- (21) Domstolene bør undersøke muligheten for overføring av saken til sideordnet domstol der fristoversittelsens lengde eller andre forhold gjør dette hensiktsmessig, og det er grunn til å tro at en flytting vil kunne gi reduksjon i varetektstiden av en viss betydning, jf. HR-2018-1362-U avsnitt 15 og 16. Som fremholdt i HR-2018-1514-U, som er avsagt samtidig med denne kjennelsen, vil imidlertid det å kreve at domstolene å undersøke mulig ledig kapasitet i alle saker med oversittelse av berammingsfristene, kunne bety at man pålegger domstolene en arbeidsbyrde som – samlet sett – neppe vil bidra til økt effektivitet. Det må forutsettes at domstolene – i tråd med lovgivers ønske – kontinuerlig foretar en samvittighetsfull prøving av de straffesakene som kommer inn, og en fortløpende prioritering ut fra de hensyn som begrunner rask behandling i den enkelte sak, herunder at varetektstiden reduseres mest mulig.
- (22) I saken her drøfter lagmannsretten spørsmålet om det var "påkrevd" å overføre saken til en annen domstol. Lagmannsretten viser til Den europeiske menneskerettsdomstolens avgjørelse i sak *Latasiewicz mot Polen* (EMD-1998-44772) avsnitt 62, hvor det heter at fravær av "special diligence" – "særlig omhu" – ved organiseringen av rettergangen vil inngå i vurderingen av om kravet til rettergang innen rimelig tid er overholdt. Deretter uttaler lagmannsretten:

"I lys av dette kan det spørres om ikke Glåmdal tingrett – vel vitende om at mer enn 7 måneder fra tiltalebeslutning til hovedforhandling er svært uheldig – burde gjort mer for å avklare eventuell gevinst ved en overføring til en annen tingrett. Under kravet om 'spesiell omhu' vil tingretten dessuten kunne være forpliktet til å vurdere om andre mindre prioriterte saker ved domstolen kan flyttes på, eller om Domstoladministrasjonen bør trekkes inn med sikte på å skaffe tingretten en tilkalt dommer. Forpliktelsene etter EMK påhviler offentlige myndigheter som sådan, ikke bare tingretten.

Til tross for disse synspunktene finner ikke lagmannsretten at det ligger innenfor rammene av domstolloven § 38 å oppheve tingrettens beslutning om ikke å overføre saken til en annen tingrett.

Lagmannsretten kan etter dette ikke se at tingrettens avgjørelse bygger på feil lovanvendelse. Lagmannsretten legger til grunn at Glåmdal tingrett er klar over at det i saken kan bli tale om en liggetid som ikke tilfredsstiller kravet om rettergang innen rimelig tid. Dette skyldes kapasitetsproblem, tilsvarende det som foreligger ved en rekke tingretter. En overføring av denne konkrete saken, som kan virke noe tilfeldig sett i lys av det ved domstolene finnes mange saker med antasert lang behandlingstid, vil videre kunne medføre at domstolenes kapasitetsproblemer forskyves, uten at det tas et helhetlig ansvar for den situasjonen som de facto har oppstått.

Glåmdal tingrett har i oversendelsen til lagmannsretten uttalt at 'en flytting vil uansett kun medføre en kortere tidsbesparelse'. Det fremstår som en riktig observasjon, og kan klart vektlegges ved vurderingen av om kompetansen til å forsøke overføring skal benyttes. Det eventuelle bruddet på de tiltaltes krav på rettergang innen rimelig tid som kan oppstå i saken, vil måtte komme i betraktning ved eventuell straffutmåling."

- (23) Det går fram av kjennelsen at Glåmdal tingrett her hadde tatt kontakt med annen tingrett for å undersøke mulig overføring av saken, men kom til at slik overføring ikke var hensiktsmessig. Det ble da sett hen til at den mulige tidsinnsparingen ville være begrenset til 1-2 måneder, og at dette forutsatte at omberamning passet for samtlige aktører, herunder aktor, tre forsvarere og tolker.
- (24) Etter flertallets syn har lagmannsretten foretatt en forsvarlig vurdering av spørsmålet om overføring av saken til annen domstol innenfor den begrensede overprøvingskompetansen som ankedomstolen har.
- (25) Ankeutvalgets flertall viser videre til at oversittelse av berammingsfristen, jf. straffeprosessloven § 275 andre ledd bokstav b, og forholdsmessigheten av fortsatt fengsling, jf. straffeprosessloven § 170 a og Grunnloven § 94 og EMK artikkel 5 nr. 3, må vurderes ved avgjørelsen av spørsmålet om fortsatt fengsling av A. I den sammenheng vil også muligheten for overføring av straffesaken til sideordnet domstol etter omstendighetene være relevant, jf. HR-2018-1362-U og ankeutvalgets avgjørelse i HR-2018-1514-U.
- (26) Den konkrete vurderingen av om overføring av saken i dette tilfelle ville være hensiktsmessig gitt berammingsssituasjonen i de ulike domstolene, kan ankeutvalget ikke prøve.
- (27) Anken må etter dette forkastes.
- (28) *Ankeutvalgets mindretall* – dommer Falch – er kommet til at lagmannsretten ikke har anvendt domstolloven § 38 riktig, og at kjennelsen derfor må oppheves.
- (29) Domstolene er i straffeprosessloven § 275 andre ledd pålagt en særlig plikt til å prioritere behandlingen av saker hvor den tiltalte er varetektsfengslet. Bestemmelsen må forstås slik at domstolene da må gjøre det som er praktisk mulig, slik at straffesaken behandles innenfor den frist som er satt, og, dersom dette ikke lar seg gjøre, slik at fristoverskridelsen blir kortest mulig.
- (30) Denne plikten får betydning ved anvendelsen av domstolloven § 38 første punktum. Det kan ikke være tvilsomt at § 38 åpner for å overføre saken til en sideordnet domstol dersom fristbrudd etter § 275 andre ledd derved avverges eller forkortes. I så fall vil det foreligge en særlig grunn som gjør det "påkrevd" å overføre saken til den sideordnete domstolen.
- (31) Men § 275 andre ledd vil etter mindretallets syn også få betydning ved utøvelsen av kanskjønnet i domstolloven § 38 første punktum. Utgangspunktet må være at dersom det er praktisk mulig å avverge eller forkorte fristbruddet ved å overføre saken til en sideordnet domstol, følger det av § 275 andre ledd at domstolen har plikt til å benytte muligheten. Dette innebærer at domstolen i slike tilfeller må gjennomføre en forsvarlig saksbehandling, med sikte på å avklare om en annen domstol har anledning, jf. HR-2018-1362-U avsnitt 16.
- (32) I dette tilfellet har Glåmdal tingrett berammet hovedforhandlingen til å begynne syv måneder etter at tiltalene ble oversendt tingretten. Dette er i utgangspunktet et markert brudd på

straffeprosessloven § 275 andre ledd. Vilkåret i domstolloven § 38 første punktum var derfor oppfylt, hvis det fantes en sideordnet domstol som hadde anledning til å holde hovedforhandling tidligere. Glåmdal tingrett skulle i den forbindelse ha gjennomført en forsvarlig saksbehandling med sikte på å avklare om en slik mulighet forelå.

- (33) Det fremgår av det som foran er sitert fra lagmannsrettens kjennelse, at lagmannsretten ikke direkte tar stilling til om vilkåret i § 38 første punktum er oppfylt. Men dernest stiller lagmannsretten etter mindretallets syn for beskjedne krav til tingrettens undersøkelser, og den åpner også et for stort rom til tingrettens skjønnsfrihet. Den plikten som følger av § 275 andre ledd er ikke gitt tilstrekkelig vekt ved bedømmelsen av om tingrettens utøvelse av kan-skjønn i § 38 var riktig.
- (34) Mindretallet peker i den forbindelse på at opplysningene Glåmdal tingrett ga i brev 2. juli 2018, hvor det blant annet fremgår at Hedemarken tingrett hadde opplyst på telefon at den "kanskje" kunne påbegynne hovedforhandling en til to måneder tidligere, er kommentert slik i HR-2018-1362-U, som gjaldt fortsatt varetektsfengsling av en medtiltalt:
- "Dette brevet må forstå slik at tingretten kun har forespurt én annen tingrett om overføring, og at henvendelsen skjedde omtrent ved utløpet av seksukersfristen i straffeprosessloven § 275 andre ledd. Sitatet er riktignok ikke en del av lagmannsrettens kjennelsesgrunner i foreliggende sak. Men det kan etterlate inntrykk av at tingretten ikke har gitt saken den prioritet som lovgiver har forutsatt."**
- (35) Lagmannsretten peker på at det er kapasitetsproblemer i mange domstoler, og at en overføring kan medføre at kapasitetsproblemene forskyves. Mindretallet kan ikke se at slike omstendigheter, i saker som dette, er relevante ved anvendelsen av domstolloven § 38. Domstolenes plikt til å prioritere sakene følger direkte av straffeprosessloven § 275 andre ledd, og en overføring av saken til en annen domstol vil bare kunne skje dersom det er en praktisk mulighet for at den overtakende domstol behandler saken raskere.
- (36) Kjennelsen avsies i samsvar med flertallets oppfatning.

S L U T N I N G :

Anken forkastes.

Ingvald Falch
(sign.)

Ragnhild Noer
(sign.)

Cecilie Østensen Berglund
(sign.)

Riktig utskrift: